

Kiállítás a Képtárban

Népi játékszerek

A századunk első felében felnövekedett parasztyermeknek kevés boltban, vásárral vett játékszerek voltak. Ez azonban nem jelentette azt, hogy játéktárak szegényesek lettek volna: játékszerű szolgálatok a bogarak, a virágok, a sár, a ház körül található tört cserép, használt lim-lom is. Sárból készítették „puskát” (lapos, kekre formált sárdarab alját bemélyítették, s az a földre csapva nagyot pukkant), házat, tányért, bögrét, sőt babát is. Baba készült a pipacsból, bútor a bogáncsból, nyaklánc a papsajból. Kukoricamorzsoláskor a csutkák lovakká „léptek elő”, számukra az istálló is csutkából épült, a szülőktől kért rongyokból varrt ruhába öltöztetve pedig baba lett belőlük. Számtalan játéktípus készítésére volt alkalmas a kukorica szára is: szekér, ház, gémeskút, asztal, ökör, gereblye, hegedű, baba formálódott. Sip készült nádból, fűzfagallyból, puska a bodzaágból. A nagyobb, ügyesebb gyerekek szüleik segítségével, vagy önállóan is faragtak fából kiskocsit, csónakot, talicskát, utánozták a szülők által használt szer-

számokat, gazdasági eszközöket. Maguk készítették a korcsolyát, szőr- és rongylabdát, fakutyát, gólyalabdát. A Horváth Mihály utcai Képtárban kiállított közel kétszáz játékszer izelítőt ad a századelő és a két háború közötti időszak paraszti játékvilágából. A kiállításon nemcsak a gyermekek által készített, hanem vásárokon árult játékok is helyet kaptak: kis cserépedények, perselyek, fogatnyű kocsik, tornázó figurák. Láthatók iskolában készített kis játékbútorok, szerszámok, hintómodell. A legerdekesebbek talán a bonyolult szerkezetű, századunk elején készült gépmodellek: a működtethető fűrészgép, cséplőgép, a felvetett szövőszék, hajtható varrógép, kismozdony, s a földön húzva szárnyát lebegtető repülőgép.

A logikai játékok kedvelői sem csalódnak: a hat kis hasábból álló kocka összerakását ki is próbálhatják. A sárkánykészítők tizenháromféle szerkesztésével ismerkedhetnek meg, s a rongyba baba készítése is leolvasható a „babasarkokban” látható rajzokról.

Bárkányi Ildikó

Megkezdődött a balatoni szezon

A viharos időjárás miatt elmaradt a balatoni szezonnyitó tervezett kulturális és sportprogramja. Helyette fedél alatt, szűk körben tartották meg a szezonnyitó ünnepséget, amelyen Czeglédi József, az Országos Idegengyógyászati Hivatal vezetője elmondta, hogy az idén a tavalyinál nagyobb vendégjára számíthatnak. A Balatonnál jobban felkészültek a tömeges forgalom ellátására és kiszolgálására. Ezt célozva született meg két évvel ezelőtt az a kormányzati döntés, miszerint csaknem 300 millió forintot beruházással gyorsfejlesztési programot hajtanak végre a kereskedelmi hálózatban. Tavaly a bálhálózat a tervezett, 2300 helyett már 3600 négyzetméterrel bővült. A parti kereskedelem hálózata idén több autós bevásárló központtal és ABC-áruházzal gazdagodik, s megnyitnak 11 új élelmiszerboltot is. Új vásárcsarnokot kap ebben a szezonban Balatonfüred is. A gyorsfejlesztési program 17 000 négyzetméteres hálózatbővítése javarészen az idén megvalósul, s csak néhány beruházás befejezése húzódik át jövőre.

Sznobizmus '87

Alighanem a sznobizmus a legvidékebb izmus. A sznob lehet természetesen fővárosi is, állhat csokornyakkendően, selyemingben az Operaház büféjében, kezében karcsú pezsgőspohárral — talpa alatt igazi, magyar provincia. Azonkívül a sznobizmus a közepretek és az annál tehetősebbek birtoka: egy szegény ember nem engedheti meg magának e gögös luxust. Az értelmiségi két okból nem lehet sznob: egyrészt szegény, másrészt idegen lényegétől az effajta magatartás. Az értelmiségi túl is lát az öltözködés és a jelenlét pusztá, nominális tényénél. Számára nem az a fontos, hogy ki volt még ott, hogy ki vette még meg, hanem az az ő világképét mennyiben egészítette ki, igazolta a látott, olvasott mű.

Látható, a sznobizmus: kultúrához való viszony, egyben a jelenség szintjén való megkezdés. Mondják: mindig voltak és lesznek is sznobok. Sem ez a tény, sem az, hogy a lényeglátók rajtuk is átlátnak, nem megnyugtató. Hiába tud ugyanis többet a világról az eretszégű öltönyben fesszőg pályakezdő mérnök, mint az aranyakkal címőzött, páváskodó kisiparosné, ha a társadalom úgy folyósít honoráriumot, ahogy éppen ma teszi.

Ha akarom, a sznob: jelkép. Mindene megvan ahhoz, hogy jelesnek éppen nem nevezhető korunknak és azon belül egy, a közélet rangjára emelt magatartásnak szimbóluma lehessen. Vegyük a főtebb már pennára tűzött kisiparosnét! Jól vagy kihívóan öltözködik, föltűnően vásárolja a különösen drága árucikkeket, drága autótól jár, és csörgeti az aranyát. Mindez teljesen normális a szocializmus azon szakaszában, amikor a hiány, a túlzott szabályozottság és a veszélyes tervezetlenség hármastalálkozója alakul a szabadverseny. Természetes dolog, hogy fölül csabos fejt a fogyasztói exhibicionizmus is: a nehezen hozzáférhető javak látványos gyűjtése a mi pénzvesztés számára is vonzó, mindennapos elfoglaltság. Mondja is hajszolt urának: menjünk már föl a Nemzetbe, az Operába, vegyük már meg a Májuni kódexet, fizessük már elő az Erdély-trilógiát, hallgassuk meg Bécsben az újévi koncertet! Megteheti.

Másik alaptípusunk megtestesítője, kit előbb a színházi folyosón szűk öltönyben láthattunk, nem teheti meg azt, amit a kisiparosné. Következésképp a kultúra készítője, teremtője nem juthat hozzá önmaga alkotásához. Az értelmiségi a művelődéshez. Volt még egy ilyen kor?

Számolunk, mert matematikusnemzet vagyunk. Tanár ismerősöm, aki két esztendeje dolgozik városunk egyik kiváló középiskolájában, a következőket mondta: „Vicces dolog lassan, hogy egymás kö-

zött mi mindig olyan elérhetetlen dolgokról beszélgetünk, mint egy újszegedi ház, egy működő autó és egy jó lemezjátszó. Pedig arról kellene már szólnunk, hogy önmagunk ebren tartására sincs már elegendő pénzünk. Mivel reggeltől késő délutánig dolgozom, és a hétvégeken csak pihenni vagyok hajlandó önmagam és tanítványaim érdekében, ezért csak esetenként olvasok. Ugyanakkor természetesen igényem van arra, hogy mindig naprakész ismereteim legyenek a világról, ezért megveszem a Délmagyart, a Magyar Nemzetet, a Népsportot, a HVG-t, az Új Tükört, az ÉS-t, a Magyarországot, valamint a Jelenkort. Ha szorgos önkörlatózással csak két átlagos áru könyvet vásárolok, pusztán hetente tévedek be a moziba, és csak egy alkalommal megyek el a színházba, akkor fizetésem közel húsz százalékát költöttem minimális szellemi önfenntartásomra. Ha operaalbumot vennék, ha vásárolnék egy drágább könyvet, vagy ha Kaposvárra mennék egy színházi előadás megtekintésére, fölborulna a magángazdaságom. Szóval ez a megalázó, nem a kétszintes magánház.”

E sorokat minden bizonnyal olvassa kisiparosné is, aki dühös, gúnyos, vagy lesajnáló véleményeket szisszent most rám, és védecentemre, a fiatal értelmiségre. Neki üzenem — mert más ügyis megértette már —, hogy nem ellene beszélek. Ő éntőlem nyugodtan megveheti a Szász-tányérokat a Képcsarnokban, sőt, férjére, lányára is verheti, ha már annyi az idő. Továbbra is járhat olaszba meg franciába, hogy lefotóztassa magát a Kadorón, meg a Notredám előtt. Ha van rá pénze, tegye. De arra kérem, ne gondolja azt, hogy a kulturális javak ilyen jellegű fogyasztása többet ér egy kellemesen hagymás hamburger elmagyazolásánál.

A kultúra mindig tart valahová, mindig ráépül valamilyen értékre, tudományosan szólva: transzcendens megalapozottságú. A kultúra igazi befogadója ezért csak az lehet, aki maga is formálója. Ha megszemélyesíthető volna a kultúra, akkor biztosan nem arra a jelenlétre lenne kíváncsi, amely a kiállítási megnyitón kerekedik, hanem a falakon elhelyezett tárgyak értelmére. Ilyen módon a mi emberiesített kultúránk legföljebb odabiccentene a csődületben nyugsgóhöz, és néma párbeszédben nekikezdene a befogadáshoz. Ugyanis ez a természete.

Sznobnak meg az egyszerű vásárlás, a birtoklás. De javára írható, hogy pénzével végül is támogatja a kultúrát, mivel megvásárolja a jönevűek produkciót. Jelszava: „Eltárs, segítsd a befutottakat!” Hiszen sznob mecénást — aki pályára kerülő tehetséget támogat — még nem hordott hátán ez a sárguló.

Dlusztus Imre

István után Attila

Szörényiek Szegedre készülnek

Szemernyi remény sincs, hogy egyharmad feladja a makacs eső. Az égen csak jellegtelen piszkos fehér réteg, nem is igazi felhők — ki tudja, honnan a mérhetetlen utánpótlás. Csak az úszómedence azúrja ragyogó zavartalanul a pázsit közepén, elképzelni engedi, milyen idilli kép fogadna, ha a mostaninál hűs fokkal melegebbet mutatna a hőmérő. Ahogy illene is a májusi hétvégén: telt ház helyett háromezer közül így csupán néhány klubtag választotta a Fonográf Country Klub szolgáltatásait. A budai hegyek rejtekében megbúvó szabadidőközpont legvonzóbb pontja ebben a pillanatban a finoman reprezentatív, ugyanakkor magától értetődően otthonos klubhelyiség, nem utolsósorban kellemes hőmérséklete miatt. Ide telepszünk hát Szörényi Leventével beszélgetni.

— Ohatatlan, hogy szegedinek ne az István, a király jusson eszébe rólad. Friszebb témánk is adódik azonban: úgy hallottam, hosszabb együttműködést terveztek a Szegedi Szabadtéri Játékokkal.

— Jó a kapcsolatunk a szabadtérrel, szóba került, hogy esetleg megint előveszük az Istvánt, mely 1984-ben ment. Ezt azonban, legalábbis míg a Nemzeti Színház műsorán tartja, töröltük a napirendről. Új darabot mutatunk be, két esztendő múlva, ám előtte, a jövő szezonra, egészen más műfajt szántunk. Népzeneit.

— Aki az utóbbi esztendőben figyelemmel kísérte tevékenységét, azt hallva nem lepődik meg igazán. Gyakran szerepelnek népzenei lemezek — Muzsikás, Sebestyén Márta, Kallós Zoltán — hangmérnökeként, saját dalaid is erősen kötődnek a népi dallamkincshez.

— Túl azon, hogy szeretem a népzeneit, örülök, hogy a táncmozgalmak helyett, hogy apadna, egyre nagyobb közönséget hódít. Ez a tény arra készlet, hogy profi segítséget adjak, ami azért fontos, mert az esetlegesen tált, egyébként igen jó produkciókat kiemelheti az amatőr skatulyából. A műfaj neves képviselőivel, Halmos Bélával, Novák Ferencel és másokkal karöltve vállalkoztunk, hogy nemzeti népzenei találkozót szervezzünk Szegeden. A két nap során a legkülönbözőbb

népzenei műsorokat vonultatjuk fel napközben szerte a városban, a legjobbak pedig, kifogástalan, szcenikai és hangosítási lehetőségek mellett gálaestek adnak a Dóm téren. Ezt pedig éjszakai táncház követné az újszegedi szabadtéri színpadon. Szeretnénk elérni, hogy a műfaj minél tágabb teret kapjon, színvonalas körülmények közt tárulkozzék fel a közönség előtt.

— A nemzetköziség mit jelent?

— Elsősorban a Duna menti népek folklóráját, de kiterjesztjük egész Európára. Gondoltunk ir együttesre, sőt csak szervezési kérdés, hogy esetleg távol-keletre is. A zene nyelve, különösen a népzeneé, bárhol a világon befogadható, az általa kifejezett érzelmek átélhetőek — ezt szeretnénk bizonyítani a találkozónál.

— Bizakodó vagy? Pedig épp a napokban hallottam egy zenetanártól, hogy az autentikus népzeneitől egyre inkább elhódítják a fiatalokat a 3+2-jéle „merényletek”.

— Erre azt mondom, hogy a tavaszi fesztivál táncház-találkozóján százezer ember fordult meg, itélje meg mindenki, reménytelen-e az ügy. A 3+2-t hagyjuk, nem alkalmazhatunk büntetőszankciókat. A tinik inkább a rockért rajonganak, no de ez mindenütt a világban így van. A népzene természetes része a kultúrának, nálunk tünik csak mostohagyerekeknek. Az az érzésem, különösen a vidéki fiatalok körében, hisz elképzelhető: szeretnék lerázni magukról a „fémjelet”, már-már, hogy a folklór a vidékhez kapcsolódik. Budapestten ezzel szemben hihetetlen érdeklődés mutatkozik, a város újra felfedezi a népzeneit.

— Magad miért szavazol most már hosszú ideje a műfaj mellett?

— Elsősorban a rock nyelvével beszélem, de már az első Illés-számok, mint az Utcán, tartalmaztak népzenei elemeket. A Fonográffall inkább észak-amerikai stílust játszottunk, de ez már nincs többé. Allást kellett foglalnom, bármennyire sokféle muzsikát szeretek, nem művelhetem mindet. Képviselet a kultúrkönyvetet, amiben

él — ez az egyetlen igazi feladata egy művészeknek. A Hazatérés-lemez, az István, a Kőműves Kelemen után a sort most Fehér László baladája folytatja, a Nemzeti Színházban. Kevésszereplős, zenés színpadi mű — ha ezen túl leszünk Bródyval, veszünk egy nagy levegőt, és nekikezdünk az Attilának...

— ... melyet szintén a szabadtérre szántok, 89-re. Követitek az István hagyományait, vagy valami újra számíthatunk?

— Ertek már bennünket finom szemrehányások, hogy miért nem használjuk ki az István sikerét, és kezdjük el feldolgozni a magyar történelmet, sorozatban. Nem, azért sem. A szegediek felkérése viszont érzékeny hűrt pendített meg bennünk: Attiláról és a hunokról nem tudunk sokat, de a töredékekből összeállt egy kép. A kor a lényeg, és az, hogyan alakult akkor kelet és nyugat sorsa, amelyhez nekünk, magyaroknak is közkön volt valamelyest. Vitattok, milyen kapcsolatunk van Attila lezszármazottáival, de sokkal fontosabb, milyen erők mozgatták az akkori történelmet. Ehhez kell csak hihető keretmesét mell kitalálni.

— Annyit beszéltünk művekről, zenéről, alkotásról: az ám, mi a helyzet az előadók Szörényi Leventével?

— Egyszer már elbúcsúztam. A színpadi előadás-hoz olyan összpontosítási készségre és fegyelmre, jól működő idegrendszerre van szükség, amivel már nem mindig rendelkezem. Elfáradtam, és kész. Nem állítom, hogy nem lenne érdeklődés, ha koncerteznék; kicsit önvédelem, hogy hallgatók. Így most jól érzem magam.

Varju Erika

Orvosok tanácskozása

A hatvan ország képviselőit tömörítő Orvosok a Nukleáris Háború Megelőzéséért Nemzetközi Mozgalom, az IPPNW magyar tagozatának területi aktivistái a hét végén Pilisszentkereszten, a Magyar Nemzeti Bank üdülőjében tartottak szakmai találkozót, előkészületeket a május 29-étől Moszkvában megrendezendő VII. nemzetközi IPPNW-kongresszusnak. A tanácskozáson az atomenergia bekés felhasználásának lehetőségét, aktuális külpolitikai kérdéseket mellett szó volt a csernobili szerencsétlenség orvosi tapasztalatainak értékeléséről is.

Irodalmi kávéház: évadzárás

Fák, parkok, virágok

A Royalban hétről hétre működő szegedi irodalmi kávéház utolsó programját rendezik meg ma, hétfőn este fél 7 órai kezdettel: Szeged fái, parkjai és virágai lesznek a főszereplők. Az est házigazdája, Bányai Jenő olyan vendégekkel beszélget majd, mint Fröhlich András, az Ásotthalmi Erdőgazdasági Szakmunkásképző Intézet igazgatója, Nádaskay Gábor, a szegedi Kiss Ferenc Erdészeti Szakiskola igazgatója, Serrege János, a városgondnokság vezetője, Tóth Mihály megyei főkeftész és Vinczéné Török Ilona okleveles kertészmérnök. A helyszínen Czene Imre kertész bemutatja Amaryllis-virágait.

Lechner Lajosok szorgalmából és mérnöki tudásból gádagon jutott Szegednek, amely nemcsak városzerkezetével, épületeivel, hanem a természetadta szepítőszerekkel messze a magyar

városok fölé emelkedik. Cranasztói Pál, a nagy építész-esztétikus és -történész írja (1963): „Szegedhez fogható ily egységes, formás város e korszakból Európában nincsen, s noha a maga kora nemzetközi módján épült újjá, lényegében mégis sajátosságosan alföldi magyar város maradt. Tágas, bőséges és nyugalmas — árnyas, fasoros terekkel s utcákkal, felettük az égbolt vakító fényességével. Gondozott, eleven és vidám. Úgy hat e határtalan, gyorsanbától olykor lakatlanak tűnő tájon, mint valami óázis.”

Igen, óázis ez a város, ahol a más településekhez képest a környezet lényegesen szebb (sokszor szebb lehetne), mert a fás és virágos növényzet időben felzárkózott a város lelkéhez, lelkületéhez, a hausmanni elvekre (kis Párizs!) épült alkotásához. Zöld szigeteink, közterjeink kialakítása a rekonstrukció nagyarányú fásítási tervének megvalósításával 1883 őszére fejeződött be, megalkotván a Széchenyi, a Mátyás, a Dugonics, a Koresolyázó (ma Ady Endre) és a Lechner teret, a Stefánia sétányt, a Mars tér és a laktanya udvar fásítását, majd a Szt. György tér és a kör-vallanúnt a sugárutak fásítására, parkosítására is gondoltak. Összesen 400 ezer facsemetét ültettek ki fél év alatt, de

a középületek környezetét is gazdagon ellátták zöldfelülettel. Kertészeink közül kiemelést érdemel Süvegh Mihály (1859—1931), Pecz Armán, Mayer Miklós és a főszorgalmazó: Kállay Albert. Az újszegedi Liget létrejöttét, Vilmos Reitzenstein ezredesnek, az itt állomásozó olasz vadász zászlóalj parancsnokának katonáinak közszönhétjük, aki a vadont rövid idő alatt parkosította (1858) amit aztán a város tovább művelt és nagybóttatott. De Móra Ferenc már 1931-ben kesergett a zöld- és virágfogyatkozáson.

Aztán jött a kór, vagyis a kórkövetelmény szabta épület- és ütéptékezesek nuatti fogyatkozás, amelyre Somorjai Ferenc (1900—1981) már korán felhívta a figyelmet Parkírozni vagy parkosítani című írásában (DM 1971). És valóban, 1973-tól kezdődően Szegeden is mindinkább siratjuk a fákat, azzal együtt, hogy ma összes parkterületünk 350 hektár körüli. Ez azt is jelenti, hogy nálunk egy szegedi lakosra körülbelül 20 négyzetméternyi zöldterület jut.

Az irodalmi kávéházban e program második részében, a szünet után, évadzáró kávéházi beszélgetés következik, amelyben a házigazda Demónkos László beszélget az irodalmi kávéház „gazdájával” az eddigi eredményekről, a jövő tervéről,